

Opetus-ohjeita

Kierto- ja Pyhä-koulun opettajille

sekä

Kodille.

Kirjoitti

E. Kauppinen.

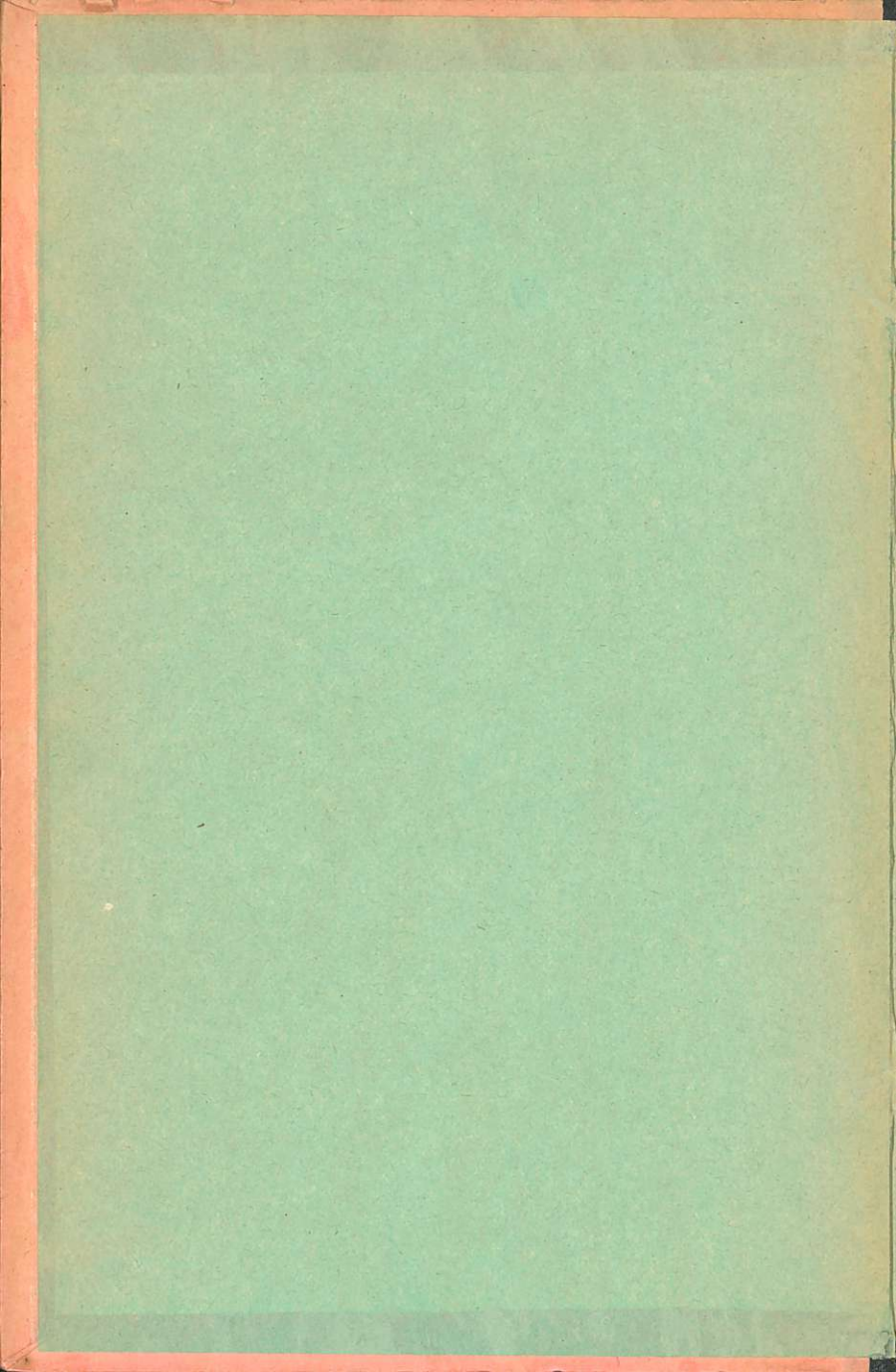


Hamina,

A. GRÖNBERG.

1892.

Hinta: 60 penniä.



Opetus-ohjeita

Kierto- ja Pyhä-koulun opettajille

sekä

Kodille.

Kirjoitti

E. Kauppinen.

»Ota itsestäsi vaari ja opetuksesi!» 1 Tim. 4: 16.

PAAVALI.



Hamina,
A. GRÖNBERG.
1892.

Haminassa,
Kansankirjapainossa, 1892.

Lukijalle!

Nämä vaillinaiset ohjeet sovittelin aluksi kierto-
koulun-opettajiksi aikoville antamaani opetusmenettely
kurssia varten Herrain: *O. Wallin'in*, *H. R. Ryegg'in*,
Z. Cleve'n, *N. Järvisen*, *J. Länkelän*, *E. Bonsdorff'in*,
A. Kelner'in, *C. H. Zeller'in* y. m. kasvatus- ja opetus-
opillisten teosten mukaan, enkä koskaan luullut niistä
mitään kirjateosta syntyvän. Muutamain pyhäkoulun
ystävään kehoituksesta saavat ne kuitenkin nyt, kaik-
kine puutteinensa, kirjasena ilmestyä pyhäkoulun opet-
tajille ohjeeksi, siksi kun joku sopivampi opetus-ohje
heille ilmestyy nykyään tuntuvaan puutetta poistamaan.

Wirolahdella, Lokakuun 1 p. 1892.

E. K.

Sisältö:

Opetuksen menettelytapa eli metodi.

- | | |
|--------------------------------|---------|
| I. Yleisiä ohjeita | sivu 1. |
| II. Opetusmuoto | » 10. |
| III. Opetuslaatu y. m. | » 20. |

Eri aineiden opetusmenettely.

- | | |
|-----------------------------------|-------|
| I. Uskonnon opetus | » 26. |
| II. Äidinkielen opetus | » 30. |
| III. Kirjoituksen opetus. | » 38. |
| IV. Laulun opetus | » 41. |
| V. Luvunlaskun opetus | » 43. |
-

Opetuksen menettelytapa eli metodi.

Yleisiä ohjeita.

Opetuksen menettely on oppiaineen säännöllinen, määrättyjen ohjeiden mukainen esittäminen niin, että oppilaat voivat sitä vastaanottaa ja omistaa. Se sisältää opetuksen järjestön, muodon ja laadun.

1) Opetus on aina alettava oppilaan edistyskannan kohdalta ja senlaisilla aineilla, jotka vastaavat hänen henkistä kykyänsä; sentähden on opettajan alussa tutkiminen millä kehityskannalla oppilas on ja sen mukaan sovitettava opetuksensa.

Opetuksessa voidaan käydä eriteitä, sen mukaan kun opittavan aineen laatu ja oppilaiden käsityskanta kulloinkin vaativat. Tavallisesti erotetaan kolmenlainen opetusmeno:

a) Milloin opetus aletaan kokonaisuudesta, joka jaotellaan osiinsa, esim. kun lause jaetaan sanoihin, sanat tavuihin ja tavut ääniin, silloin on opetusmeno *erittelevä* eli jakeleva (analytinen). — b) Milloin taas aletaan osista eli alkeista, joiden yhdistämisellä tullaan kokonaisuuteen, esim. kun lukeissa kielen äänet yhdistetään tavuiksi, tavut sanoiksi ja sanat lauseiksi, silloin on opetusmeno *yhdistelevä* eli rakentava (syntetinen). Erittelevä opetus tapahtuu kysymysten kautta, vaan yhdistelevä esitelmän muodossa. Todellisen tiedon

aikaansaaminen vaatii kuitenkin käymään yhtäaikaan molempia teitä, niin että yhdistävällä tiellä saattaa oppilaat asian käsitykseen ja erittelevällä tutkii miten ne sen tietävät ja taitavat. — c) Nämät molemmat vastakkaiset suunnat sisältää *kehittävä* (genetinen) opetusmeno, joka näyttää esineen luonnon mukaisen edistymisen ja vaatii esitelmän ja kysymysten välillä vaihtelevaa opetusmuotoa. Kehittävän opetusmenon tarkoitus on johtaa oppilasta omavaraisesti etsimään ja löytämään niitä päätöksiä, sääntöjä ja totuuksia, joihin on tultava, joten aine ikäänkuin itsestään kehittyä oppilaalle.

Erittelevä opetusmuoto on alustavassa opetuksessa tärkein ja sen yksinkertaisin menettelytapa on jakaa lauseet osiinsa kieli-opillisesti. Kysymysten tekijöinä ovat silloin kysyväiset asemosanat: Kuka —? Mikä —? Mitä —? Missä —? Milloin —? Miten —? Miksi —? y. m. Jos esim. lastenkoulussa olisi uskonnon opetuksessa esillä Math. 3: 13 värssy: »*Silloin tuli Jesus Galileasta Jordaniin Johanneksen tykö, kastettavaksi häneltä*», niin voisit johtaa pienempiä oppilaita sitä erittelemään seuraavilla kysymyksillä: Kuka tuli —? Mistä Jesus tuli? Mihin Hän tuli? Kenen luokse Hän sinne tuli? j. n. e. Edistyneemmille voisit tehdä siitä vähän vaikeampia kysymyksiä. Esim.: Kenestä siinä lauseessa puhutaan? Mitä siinä Hänestä sanotaan? — — Mikä Galilea on? — — Mikä Jordani on? y. m.

Outoin sanain ja nimien ymmärteet, niinkuin esim. Galilea ja Jordani esillä olleessa lauseessa, ovat aina valmiina oppilaille sanottavat, jos he eivät niitä ennestään tiedä.

Tämmöinen yksinkertainen eroittelu kiinnittää oppilasten huomion joka sanaan lauseessa ja siten auttaa heitä asian oikeaan ymmärtämiseen sekä kehittää niiden kielitaitoa.

2) Opetuksella tulee olla luja pohja.

Kuten kaikki rakennus, voidaksensa seistä vankkana, tarvitsee lujan perustuksen, samoin opetuskin. »Opetuksen perustuksena ovat alkeet. Kuta tarkemmin näitä alkeita harjoitetaan, sitä vankemmin seisoo seuraava opetus, sitä helpommin ja pikemmin oppilaat edistyvät; kun sitä vastaan alkeiden puuttuva valmistus pian saattaa seuraavan opetuksen horjumaan, tekee oppilasten tiedot ja taidot löyhiksi, epäselviksi ja hidastuttaa heidän edistymistään. Missä esim. lukemisen, kirjoituksen ja luvunlaskun alkeita on huonosti harjoitettu, siinä sitä seuraa koko kouluajan haittaa ja hankaluutta.» Koko opetus on silloin hiedalle rakennettu, eikä tuota toivotuita hedelmiä. Elä siis kiirehdi eteenpäin opetuksessa ennenkuin olet saanut alkeet niin selväksi että niiden pohjalle voi helposti lisätä rakentaa. »Kiirehdi verkalleen».

3) Opetuksen tulee olla havaannollinen.

Havaanto on aistimien välittämä henkinen toimi, jonka kautta saamme tiedon ulkomaailman esineistä. Sen ensi ehtona on esineen viehätys, toisena henkemme tarkkaavaisuus. »Kun henki tarkkaavaisuudella kohdistuu viehättävään esineeseen, jota se aistillisesti huomaa, syntyy havaanto». Tuo esine silloin astuu hänen tajunta piiriinsä, ikäänkuin sisällisten silmäinsä eteen. Esim. Jos näemme kauniin maiseman, »tekee se meihin viehättävän vaikutuksen; me rupeamme tarkastamaan kaikkia sen erikohtia ja tulemme siten seudun havaantoon». — Havaannosta jää sitte ajuun henkinen kuva, jota sanotaan ajatuskuvaksi. »Tämä kuva on sen mukaan oikea ja selvä, kun itse havaanto, josta se syntyy, on täydellinen ja tarkka». Esim. Jos tarkkuudella katselemme kaunista »kirkkoa ja mitä siinä on merkittävää, niin siitä jää ajuumme henkinen kuva. Yksityiskohdat, joita vähemmin tarkastelimme, voivat kuvasta

pian kadota, mutta rakennus kokonaisuudessaan jää mieleemme». Näitä ajatuskuvia säilyttää muisti, josta mielikuvatti niitä jälleen tuottaa esiin ja ymmärrys muodostaa käsitteiksi.

»Havaannolla alkaa lapsi omistaa ulkomaailman esineitä» ja »nuorison kaikki selvät ja varmat tiedot lähtevät havaannoista ja ainoasti niistä. (Diesterveg.) »Sentähden on kaikki opetus, ja varsinkin alkava opetus perustettava havaannoille. Alota siis aina havaannosta ja edisty siitä käsitteisiin. Sillä »kaikki ajatuksellinen on lapselle käsittämätöntä, mutta itseoloinen on käsitettävää, silmin nähtävää. Senvuoksi on esimerkki ja vertaus, kaikki näkyvä, läsnäoleva, yksinkertainen, läheinen ja tajuttava niin käsitettävää, havaannollista ja valaisevaa. Siitä tulee opetuksen alkaa, siihen liittyä; sen kautta on kaikki aatteellinen, näkymätön, etäinen yhdistetty ja korkeampi kuvattava ja esiteltävä sielulle, saatettava mielikuvitukseen, sekä tehtävä havaannolliseksi ja käsitettäväksi». (C. H. Zeller.)

»Kaiken alkeisopetuksen ainoa oikea menetystapa onkin sen havaannollisuus». Sitä menetystapaa käytti Jesuskin aina opettaissansa. Niinpä esim. vastatessaan opetuslastensa kysymykseen: »Kuka on suurin taivaan valtakunnassa», asetti Hän heidän keskellensä pienen lapsen havaanto-esineeksi ja johti heitä sitä katselemalla hankkimaan itsellensä oikean kuvan ja käsitteen kysymyksessä olevasta asiasta. Samoin Hän käytti havaanto-esineeksi taivaan lintuja, kedon kukkasia y. m. Milloin taas ei ollut sopivia havaanto-esineitä nähtävissä, silloin viittasi Hän aina sanankuulijainsa entisiin havaannoihin ja kokemuksiin, opettain vertauksilla y. m. — Tee sinä samoin opettaissasi! Käytä havaanto-esineitä, millöin vaan on tilaisuus. Vaan milloin et voi opetuksessa esiintulevia esineitä, tahi asioita asettaa silmin nähtäviksi, viittaa silloin oppilaittesi entisiin haavaannoihin ja kokemuksiin. Senlainen opetus tuottaa niille selviä käsitteitä ja herättää suurempaa opin halua.

Mutta opetuksen havaannollisuus ei riipu ainoasti havaanto-esineiden käytännöstä, vaan myöskin opettajan olennon ryhdistä ja opetuksen elävyydestä, jolla hän kiinnittää oppilaistensa tarkkaavaisuuden opittavaan asiaan niin, että he tuntevat ikäänkuin näkevänsä siinä puheena olevia henkilöitä ja tapauksia. »Havaanto ei kuitenkaan ole opetuksen päämäärä, vaan kaiken opetuksen hyvä ominaisuus»; sentähden on havaannot johdettava selviksi käsitteiksi.

4) Opetuksen on meneminen lähemmästä etäämpään, tunnetusta tuntemattomaan, yksinkertaisesta yhdistettyyn, helpommasta vaikeampaan!

Nämä kaikki ovat vanhoja ohjeita, vaan tarvitsevat kuitenkin tarkempaa selitystä ettei niitä väärin käytettäisi. »Lähemmästä etäämpään kulkee ylimalkaan lapsen luonnollinen kehitys. Vaan mikä on sitte läheistä mikä etäistä? Läheistä on lapselle kaikki, mikä kuuluu sen omaan havaantopiiriin, mitä se on omin silmin nähnyt, omin korvin kuullut, taikka muutoin elämässään kokenut. Etäistä sitä vastoin on se, mikä on havaantopiirinsä ja elämän kokemuksensa ulkopuolella; kaikki mikä sille on vierasta ja tuntematonta». Läheisellä ei siis tässä tarkoiteta suorakohtaisesti niitä, mitkä ovat paikan ja ajan suhteen läheisiä ja lapsen havaantopiirin sisällä. Niinpä esim. ovat kaukaiset taivaan kappaleet: aurinko, kuu ja tähdet lapselle läheisiä sentähden että hän on ne nähnyt ja siten jo kuuluvat hänen havaanto-piiriinsä. Samoin Raamatun ja ihmiskunnan historian kertomukset ovat läheisiä sentähden että ne herättävät lapsen viehätystä.

»Tunnetusta tuntemattomaan käy aina ihmishengen kehitystie. Tunnettua on lapselle kaikki, mitä hän jo ennestään tietää ja taitaa, tuntematonta kaikki mitä hänen vielä pitää oppiman. Mutta mikään oikea uusi

tieto ja taito ei ole mahdollinen muuten kun että se liitetään johonkuhun edelliseen». — »Tunnetun ja tuntemattoman välillä pitää siis olla joku liittymiskohta, tahi jotakin yhtäläistä, jonka kautta niitä sopii verrata toisiinsa». — »Muutoin tuntemattomat esineet ja vieraat käsitteet jäisivät meille tuntemattomiksi. Emme esim. Jumalan olennosta voisi saada oikeaa käsitystä, ellemmme vertaisi Hänen ominaisuuksiaan ihmishengen ominaisuuksiin. — Lapsi tuo kouluun tullessaan suuren joukon omia havaantoja ja kokemuksia, sekä jommoisinkin tietovaraston. Senvuoksi on opettajan asettuminen lapsen kannalle, voidaksensa eroittaa mikä sille on tunnettua, mikä tuntematonta ja sen mukaan sovittaa opetustaan». — Tunnetusta tuntemattomaan kävi Jesuksenkin opetus. Hän liitti aina uudet taivaan valtakuntaa koskevat totuudet tunnettuihin, jokapäiväsiin asioihin ja tapahtumiin. Vieläpä kerran havaannollisen opetuspuheensa päätettyä lausui että, »jokainen kirjanoppinut, joka on taivaan valtakunnan oppinut, on perheen isännän vertainen, joka tavarastansa tuo edes uusia ja vanhoja». (Math. 13: 52.)

Yksinkertaisesta yhdistettyyn ja helpommasta vaikeampaan menemistä on »kun alotetaan senlaisista esineistä ja esineen osista, tahi senlaisilla harjoituksilla, jotka lapselle ovat yksinkertaisia ja juuri sentähden helpompia». »Esim. kun kirjoituksessa alotetaan viivoilla, joita sitte yhdistetään kirjaimiksi ja nämä sanoiksi; kun lukemisessa tavut yhdistetään sanoiksi ja sanat lauseiksi» j. n. e. »Helpomman tulee aina vaikeampaan valmistaa».

5) Opetuksen tulee edistyä askelittain; »siinä ei saa olla hyppyjä». Elä tarjoa oppilaalle mitään, jonka vastaanottamiseen et ole häntä edellisellä opetuksella valmistanut; se ei voi sitä täysin omistaa. Jos esim. luvunlaskussa käyt opettamaan jakolaskua

ennenkun vähennyksen ja kerron olet opettanut, niin se on oppilaalle kovin vaikeaa, ikävyyttävää ja melkein hyödytöntä; mutta jos opetat askelittain, ensin yhteenlaskun, vähennyksen ja kerron, niin sitte jakaminenkin sujuu helposti, ja siten voitettu taito synnyttää oppilaissa iloa ja intoa enemmän oppimaan. Sama on muittenkin aineiden laita. Elä siis riennä eteenpäin ennenkuin kaikki edelliset on hyvästi opittu, vaan perusta kukin uusi tieto ja taito lähimpään edelliseen. Sovita opin asteet oppilastesi kyvyn mukaan ja viivy kullakin askeleella niinkauan kuin tarpeellinen selviö on saatu. Sillä tavoin askelittain tapahtuu kaikki luonnollinen kehitysikin määrättyssä järjestyksessä, vähitellen. Sitä tapaa noudatti Jesuskin opetuslapsiansa opettaissaan. Sitä todistavat heille lausumat sanansa: »Minulla on vielä paljon sanomista, mutta ette voi nyt kantaa». (Joh. 16: 12.) Tällä on Hän antanut meille esikuvan askelittain tapahtuvasta opetuksesta.

6) Opittu aine on tehtävä oppilaisten pysyväiseksi omaisuudeksi.

Jotta oppilaiset voisivat pysyväisesti omistaa opitun aineen, on se erityisillä opetustoimilla niiden mielissä ja tajunnassa vahvistettava. Opetuksen tulee jokaista askelta eteenpäin astuissaan etsiä ja löytää riittävää tukea ennen opitusta. Sentähden on opettajan aina kuulustelemalla hankittava vakuutus siitä, että opetus kulkee lujalla pohjalla eteenpäin ja alituisilla harjoituksilla lujennettava tätä pohjaa, sekä kertauksilla täytettävä siinä löytyviä vaillinaisuuksia. Näihin opetustoimiin kuuluu ensin

a) *Ulkoa lukeminen.* »Elä opeta mitään, jota annat oppilaisten myöhemmin unhottaa, vaan tee se minkä opetat myös heidän katoamattomaksi omaisuudekseen. Siihen pääset jos ensinkin pidät huolta niiden asiain ulkoa lukemisesta, joita kunkin aineen osaaminen vaatii».

»Ilman muistia emme voisi oppia mitään», sillä ainoasti »niin paljon tiedämme kuin muistossa pidämme»; sen tähden on muisti heti alussa otettava opetuksen palvelukseen. Mutta ulkoa luettavaksi on oppilaisille annettava ainoasti sitä, mitä he ymmärtävät, sillä ymmärtämätön ulkoa lukeminen on jo saanut yleisen tuomionsa. Kaikki mitä ulkoa opittavaksi annetaan, on ensin tehtävä oppilaisille käsitettäväksi ja annettava sen lukemiseen tarpeellista ohjausta. Ulkoa opittu on aina kuulustelun ja kertauksen kautta vahvistettava.

b) *Kuulustelun* tarkoitus on ensiksi saada selvälle miten oppilaat ovat opetettua käsittäneet ja säilyttäneet, toiseksi saattaa selvemmäksi heidän muistiinsa ja tajuntaansa sen, mitä ennen on opetettu, tahi läksyinä ovat lukeneet. — Kun siis kuulustat oppilaistesi läksyjä, niin elä tutki ainoasti sitä, miten he ne ulkoa muistavat, vaan etupäässä sitä miten he ovat luetun sisältöä ymmärtäneet, ja johda heitä sitte ojentamaan mitä ovat väärin käsittäneet ja täydentämään missä tietonsa on puuttuvainen. — Todellista tietoa ja taitoa ei kuitenkaan saavuteta ilman riittävää harjoitusta.

c) *Harjoitus*. Ahkeraa harjoitusta vaativat varsinkin, elämässä enin käytäntöön tulevat aineet, lukeminen, kirjoittaminen ja luvunlasku, ennenkuin niistä on todellista hyötyä. Samoin vaativat sitä muutkin aineet. Ainoasti »harjoitus tekee mestarin». — Harjoitukseen kuuluvat myöskin koulusta määrätyt kotivalmistukset eli n. s. läksyt, joko ne sitte ovat lukemista, kirjoittamista, luvunlaskua, tahi jotain muuta. Kotivalmistukseksi ei ole oppilaisille annettava mitään semmoista, jonka suorittamiseen kykeneväksi ei niitä ole koulussa valmisteltu. — Kuten kaiken opetuksen, tulee harjoitustenkin olla sovitettu oppilasten kyvyn mukaan; ne eivät saa olla liian helppoja eikä liian vaikeita. Niiden tulee edistyä vähin askelin helpomasta vaikeampaan ja joka harjoitukselle on annettava

tarpeeksi aikaa. Kunkin harjoituksen tulee liittyä edelliseen opetukseen ja tarkoittaa hyvää ja kaunista työtä. Lukemisessa ei ole tyydyttävä sopertamiseen, kirjoitus on vaadittava selvää, puhdasta ja säännöllistä j. n. e.

d) *Kertaus* on myöskin tarpeellinen opittujen säilyttämiseen. »Sen tulee askel askeleelta seurata opetusta, ja sentähden on yleisenä sääntönä pidettävä, että opetustunnin alkua käytetään edellisellä tunnilla opitun lyhempään kertaamiseen, joten uusi opittava tulee vanhan kanssa likeisesti liitetyksi. Näin menetellen edistyy opetus vakaasti ja aineen oppiminen käy helpommin». Mutta jos kuulustelu ei koske ainoasti sillä kertaa opittua, vaan myöskin ennen esillä ollutta, niin silloin ei tarvitse muuta kertausta, sillä kertaus seuraa opetusta askel askeleelta jo kuulustelussa ja harjoituksessa. Ainoasti jonkun oppimäärän eli jakson perille päästyä on se, etenkin muistia kysyvä aine, uudesti läpi kerrottava, vaan silloin on sitä, niin paljon kun mahdollista, katseltava eri näkökannalta, että aine ikäänkuin uudessa valossa ilmestyy oppilaisille ja lujemmin kiintyy niiden mieliin.



Opetusmuoto.

Opetettavan aineen sisältö on aina tarjottava oppilaalle senlaisessa muodossa että hän voi sen vastaanottaa ja omistaa. Sitä muotoa, missä opettaja ainetta oppilaalle tarjoo, sanotaan ulkonaiseksi opetusmuodoksi, ja sitä henkistä tointa, jolla oppilas sitä vastaanottaa, sanotaan sisälliseksi opetusmuodoksi. — Oppilas voi omistaa ainetta joko aistillisella vaarinotolla, tahi ajatuskuvan välittämällä, taikka pelkän ajatuksen avulla. Sen mukaan eroitetaan kolme sisällistä opetusmuotoa.

a) **Havaannollinen opetusmuoto** on alkuopetuksessa hyvin tärkeä, sillä kaikki tietäminen nojaantuu alkujaan havaannolle. »Siitä on senvuoksi lähteminen kaikille aloille, jotka tätä muotoa sallivat». Varsinaisesti voimme havaita ainoasti semmoisia ilmiöitä ja tekoja, jotka tapahtuvat aistimiemme edessä, niinkuin esim. kielen ääniä, kirjaimia, tavuja, sanoja, lauseita y. m. opetus-esineitä. Vaan sisälliseen maailmaamme kuuluvia esineitä, esim. lukuja, kielen- ja luonnon-lakia, siveydellisiä ja uskonnollisia totuuksia, joita voimme ainoasti ajatella ja tuntea, emme voi samassa merkityksessä havaita. Mutta kertomus astuu silloin näkemysten sijaan ja tekee ne meille havaannolliseksi. Niinpä esim. »uskonnolliset havaannot hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä, todesta ja valheesta annetaan Raamatun kertomuksien kautta, ja jonkun henkilön

siveelliset ja yhteiskunnalliset olot selitellään hänen historiallista elämäänsä kertomalla». — »Milloin et voi itse esinettä suoraan asettaa oppilaisten nähtäväksi, käytä silloin sopivia havaantokeinoja, mallia, karttoja, kuvia, piirroksia, y. m. ja selitä asia havaannollisesti esimerkeillä ja vertauksilla». »Opetus ei kuitenkaan saa tyytyä pelkkään havaannollisuuteen, vaan sen tulee myöskin nostaa oppilasta oikeaan ajatuskuvaan ja siitä tarkkaan käsitteeseen».

b) **Ajatuskuvan muoto** on alkuopetuksessa yhtä tärkeä kuin havaannonkin. »Siinä ei oppilas enää kaipaa esineiden aistillista läsnäoloa, vaan saattaa tehdä niitä omikseen muiden esittämäin ajatuskuvain mukaan, joko kuulemisella tahi lukemisella. Sen määränä on lähekkäin asettaa, yhdistää ja järjestää sekä siten lujemmin yhteydeksi saattaa se tieto, joka näkemyksen kautta on saavutettu». Ajatuskuvan muoto on hyvin tärkeä, »ei ainoasti ulkonaisen, aistillisen maailman käsittämisen tähden, vaan myös sisällisen henkisen maailman rikastuttamisen vuoksi, sillä se antaa yleisille totuuksille tarkemman muodon ja rikastuttaa mielikuvatin sisältöä. Sentähden on tämä muoto alusta alkain kaikessa opetuksessa käytettävä; ei havaantopetuksessakaan se saa jäädä itse havaantoa jälelmäksi, vaan sen tulee tehdä kaikkein oppiaineiden omistamista oppilaisille mahdolliseksi.

c) **Ajatuksen** (eli käsitteellinen) **muoto**, jossa esineen käsittämiseen tullaan pelkän ajatuksen kautta, ei voi tulla kysymykseen pikkukouluissa. Kuitenkin tulee kaiken opetuksen johtaa oppilaisia ajattelevaan oppiaineen käsittämiseen.

Ulkonainen opetusmuoto vastaa sisällistä muotoa ja siinä erotetaan kolme päämuotoa.

1) Näyttävä opetusmuoto.

»Näyttävän opetusmuodon tarkoitus on havaannolla saada esineet oppilaille tutuksi. Se on kaikista yksinkertaisin opetuksen muoto ja etenkin alkavia opettaissa käytettävä. Näyn ja muittenkin aistimiensa kautta saa lapsi usein selvemmän käsityksen opittavasta asiasta, kun pitkistä puheista, joita ei hän voi käsittää. Kun lapsen omat tekemät havaannot kuitenkin ovat usein epäselvät ja vaillinaiset, niin ei koulu voi niille perustaa opetustaan, sillä sen tulee tehdä kaikki, mitä lapselle tarjoo, hänen varsinaiseksi omaisuudekseen»; sentähden on lapsen havaantokyky teroitettava ja saatettava kykeneväksi havaannoitaan hallitsemaan ja järjestämään.

Näyttävän opetusmuodon käyttämisessä on noudatettava seuraavia ohjeita:

a) Näytettävät (havaanto) esineet pitää olla hyvät ja tarkoituksen mukaiset.

b) Yksi asia on näytettävä kerrallaan, eikä monta yhtä aikaa; sillä kuta useampia esineitä, esim. kirjaimia, lukemaan ja kirjoittamaan opettaissa yhtäaikaan näytetään, sitä vähemmin lapsi voi niihin tarkistua, sillä toinen hämmentää toista.

c) Kunkin esineen osat ovat näytettävät oikeassa järjestyksessä, eikä sekaisin siellä täällä, ja lapsen tarkkuus on suunnitettava määrättyyn kohtaan kerrallaan.

d) Edellisiä havaannoita on uudistettava niin kauan kuin lapsen havaanto on puuttuvainen ja epäselvä.

e) Opettajan on selitettävä näytettävää asiaa ja saatettava oppilasta oikeissa lauseissa siitä tiliä tekemään.

Näyttävän opetusmuodon läheisessä yhteydessä on n. s. edeltä-lausuva ja edeltä-toimiva opetusmuoto, jotka perustuvat lapsen jälittelemisviettiin ja tulevat

käytäntöön silloin, kuin oppilaat ovat saatettavat tarkoin jälestä lausumaan ja tekemään mitä opittava on. Näitä muotoja käyttäissä on vaarin otettava, että:

a) *Opettaja lausuu edeltä selvästi, oikealla asian sisälltöä vastaavalla äänen korolla ja vaatii oppilasten jälestä lausumaan samalla tavoin.* Jälestä lausuminen voi tapahtua joko yksitellen tahi kuorossa. Yksityisesti on annettava lausua ensin taitavampain, sitte heikompain oppilasten. Kuorossa lausuminen on vaihtelun vuoksi hyvin tärkeä ja tuottaa monenlaista hyötyä. »Se aukasee suuta, muodostaa ääntä, rohkasee arkaluontoista, kiinnittää kaikkia asiaan ja varjelee kaikkia ikävyydestä». (Wiedeman.)

b) Edeltä-toimivaa opetusmuotoa on käytettävä etenkin kirjoituksessa, laulussa y. m. Sitä käyttäissä on tarkoin huomattava, että opettajan edeltä-toiminta, esim. kirjoittaminen koulun taululle y. m. on mallin mukaista ja että oppilaat sitä tarkoin jälittelevät.

2) Kertova opetusmuoto.

Kertovaksi sanotaan sitä muotoa kun opettaja kertomalla esittää oppilailensa ainetta. Tätä opetusmuotoa voi käyttää ainoasti semmoisissa oppiaineissa, missä asia on valmiina oppilaisille esitettävä, kuten Raamatun kertomuksissa y. m. Kertomista kuuntelevat pienemmätkin lapset aivan mielellään. Mutta kertomataito vaatii opettajalta siihen erinäistä lahjaa ja ahkeraa harjoitusta. »Ei kukaan opi hyvästi kertomaan ellei ole hyviä kertomuksia kuunnellut». (Palmer.) — Kertovaa opetusmuotoa käytettäissä on noudatettava seuraavia ohjeita:

a) Esitys pitää olla yksinkertainen, selvä ja totinen, niin että lapset sen helposti ymmärtävät. Sentähden on opettajan hankkiminen itsellensä oikea, selvä ja tarkka tieto kerrottavasta asiasta ennen kun sitä oppilaisillensa esittää.

b) Esityksen tulee olla havaannollinen. Kerrottava asia on esitettävä niin elävästi, että oppilaiset tuntevat olevansa mukana ja ikäänkuin näkevänsä puheena olevia henkilöitä ja tapauksia. Ainoasti silloin on kertomus havaannollinen ja juurtuu pysyväisesti lapsen mieleen. Kun kerronnan havaannollisuus pääasiallisesti riippuu kertojan ulkonaisesta ryhdistä ja jäsenten liikkeestä, sekä siitä minkä verran hänen henkensä on kertomuksen hengen vallassa, niin opettajan on koettava tarkoin tutustua ja mieltä esitettävään asiaan, että hän voi sitä kertoa tarpeellisella innolla ja osanotolla asiaan. Ainoasti siten hän voi oppilaittensa mielen kiinnittää kertomukseen ja herättää heissä mieltymystä siihen. Kuitenkin on kartettava kaikkea teeskenneltyä innostusta, karusanoja y. m. s., jotka alentavat opettajan narrimaiseksi lasten mielessä.

c) Älä kerro yhtämittaa kauemmin kuin oppilaat voivat tarkkuudella seurata. Pitkään kuunteleminen väsyttää aikaihmistäkin, sitä enemmän lapsia. »Sekä oppilaisten tarkkaavaisuuden että esityksen selkeyden tähden on kertomus jaettava pienempiin jaksoihin, kuitenkin niin, että kukin jakso tekee kokonaisuuden itsekseen».

d) Mitä opettaja on kertonut se on oppilasten jälleen kerrottava. Heikompia oppilaita on kertomisessa autettava kysymyksillä, vaan edistyneempiä johdettava kertomaan enemmän yhteen jaksoon ilman avutta.

3) Kyselevä opetusmuoto.

»Kyseleväksi sanotaan sitä opetusmuotoa, jossa opetus tapahtuu kysymysten ja vastausten kautta». Tämä opetusmuoto on koulu-opetuksessa tärkein; sillä sen käytäntö on monipuolisempi kuin kertovan muodon. »Kysymys on taitavan opettajan kädessä se taikasauva, jolla hän herättää oppilaita henkiseen elämään.

(Schütze.) »Näyttävä ja kertova opetusmuoto tarjoo oppiainetta valmiina oppilaalle, mutta kyselevä muoto vaatii hänen itsensä kehittämään opittavat asiat». — Kyselevän opetusmuodon oikea käyttäminen ja menestys vaatii että opettaja itse hyvin käsittää opetetavansa asian ja osaa hyvin järjestää kysymyksensä. Senvuoksi on hänen edeltäpäin valmistettava itselleen kysymysjohto, »joka sisältää 1) *alkukohdan*, mistä on lähdettävä, *kysymykset* sisällisessä, asiaa kehittävässä yhteydessään, sekä niille oikeat vastaukset, ja 3) *päätöksen*, johon on tultava. Opetus on sitte tarpeellisilla välikysymyksillä johdettava määrättyyn suuntaan».

Kyselevää opetusmuotoa käyttäissä on noudatettava seuraavia ohjeita:

Sisältönsä puolesta:

a) »*Kysymyksen tulee perustua sen asian totuuteen, jota se koskee*». Ei saa »tehdä kysymystä, joka on itsessään väärä tahi mahdoton. Esim. mitkä kivet kuuluvat kasvikuuntaan?»

b) *Kysymys pitää olla tarkoin määrätty*. Silloin on kysymys tarkoin määrätty, »kun siihen voi antaa ainoasti yhden oikean vastauksen». Esim. Kuka on luonut maailman? — Epämääräinen on kysymys silloin, kun siihen voi samalla oikeudella antaa useampia vastauksia. Esim. Mitä kaloja meressä on? —

c) *Kysymyksen tulee sisältää ainoasti yksi asia, eikä monta yhtäaikaan*. Moninkertaiset kysymykset vaan hämmentävät oppilaan ajatusta. Esim. Missä Lutherus oli vankina, mihin sieltä meni ja mitä teki?

d) *Kysymys on sovittava oppilaan käsityskannan ja esitietojen mukaan*. Se ei saa olla liian vaikea eikä liika helppo. Edellisessä tapauksessa ei hän käsitä kysymyksen sisältöä, jälkimäinen ei kehitä hänen ajatuskykyänsä, ja siis kumpikin ovat hyödyttömät. Silloin

on kysymys oppilaan käsityskannan mukainen, kuin se »sisältää jotain hänelle ennen tunnettua ja jotain vielä tuntematonta, joka voi hänen ajatuksilleen antaa uutta aihetta.

e) *Kysymykset pitää olla sisällisessä yhteydessä keskenänsä.* »Niiden tulee seurata toisiansa siinä järjestyksessä, kun kehitettävä asia ja oppilasten ajatuskyky vaativat. Uusi kysymys on aina liitettävä edelliseen vastaukseen. Täten tulee opetuksen meno johdonmukaiseksi puheenvaihteluksi opettajan ja oppilaiden välillä.

Muodon puolesta:

a) *Kysymys pitää olla lyhyt ja selvä.* Selvä on kysymys silloin kuin oppilas helposti käsittää mitä häneltä vaaditaan ja lyhyt kun ei siinä löydy muita sanoja, kuin ainoasti ne, mitkä välttämättä asiaan kuuluvat. Sentähden kysymyksen pitää olla kielellisestikin oikea. Kaikki vieraat tiedesanat ja oudot lausetavat y. m. liiat lisäykset ovat kartettavat.

c) *Myönnytys- ja kieltokysymyksiä on kartettava,* sillä ne eivät kehitä oppilaan ajatuskykyä. Esim. Onko varis lintu? Kuoleeko kaikki ihmiset? Täytyykö eläintenkin kuolla? Eikö 2×2 ole 5? Samoin on »kartettava semmoisiakin kysymyksiä, jotka sisältävät vastauksen itsessään». Esim. Minkätähden lapsi itkee nälissään? Sopimaton ja hyödytön on myöskin opettajan auttaa oppilasta vastauksen alkusanain lausumisella.

c) Tee kysymys aina koko luokalle ja mainitse sitte vasta sen oppilaan nimi kenen on vastaaminen. »Ainoasti siten voit pitää koko luokkaa tarkkaavaisena». Kysy heikommilta useammin, sillä ne tarvitsevat enemmän opettajan ohjausta.

Vastaus.

Vastaus on lause, jolla oppilas määrää sen, mikä kysymyksessä on määräämättä. Opettajan on koettava saada oppilaalta aina oikea ja selvä vastaus. Sillä »ainoasti se on selvästi ymmärretty, mikä on selvästi sanottu». Milloin vastaus on oikea, silloin on opetuksessa mentävä viipymättä eteenpäin. Mutta jos kysymys jää vastaamatta, tahi jos vastaus on väärä, eli vaillinainen, miten silloin on meneteltävä?

a) *Jos kysymys jää vastaamatta* niin tutki tarkkaan mikä siihen on syynä, ja etsi ensin syy itsessäsi, sitte vasta oppilaasta. Jos huomaat kysymyksesi liian vaikeaksi tahi epäselväksi, niin tee se helpommaksi ja selvemmäksi. Jos taas opetuksesi yleensä on kovin kuivaa ja ikävystyttävää, niin silloin on koko opetusmenettelysi parannettava. Milloin taas oppilaan huolimattomuus, tahi uppiniskaisuus on vastaanottamattomuuteen syynä, silloin on hänelle tehtävä nuhde silmäyksellä ja kysymys annettava toisen oppilaan vastattavaksi.

Milloin useimmat kysymykset jäävät vastaamatta eikä oppilaat edisty, silloin on opettajan aina etsiminen syy itsessään.

b) Jos vastaus on väärä, niin lausu sama kysymys uudestaan, tahi anna se toisen oppilaan vastattavaksi.

c) Jos vastaus on osaksi väärä tahi vaillinainen, niin johdata uusilla kysymyksillä oppilasta täyttämään vastauksen vaillinaisuuden, tahi ojentamaan mitä siinä oli väärää.

d) Tärkeitä sanoja, outoja nimiä ja muistiin pantavia lauseita on oppilaisten annettava lausua kuorossa, oikealla äänen painolla. Kuorossa lausuminen tuottaa monenlaista hyötyä. Se kiinnittää kaikkein mielet asiaan ja varjelee ikävyydestä.

Muist. 1) Milloin oppilas antaa oikean ja selvän vastauksen, elä sitä enään toistamiseen kerro, sillä se on hyödytöntä ajan tuhlausta, joka häiritsee oppilaisten tarkkuutta, vaan tee heti uusi kysymys.

Muist. 2) Jos kysymyksien tarkoitus on johdattaa oppilaisia jo ennen opittuain asiain selvempään käsitykseen, niin sitä opetustapaa sanotaan *kateketiseksi*. Kateketista opetustapaa käytetään yleensä uskonnon opetuksessa.

A. Kelnerin neuvoja

kateketisen opetustavan käyttämiseen.

Alota kysymyksesi aina oppilaan entisen tiedon ja taidon kannalta! — Mitä oppilas ei voi tietää, elä sitä häneltä kysy! — Johdata oppilasta esimerkeillä siihen, mitä hän ei vielä ymmärrä, vaan jota hän jo kykenee ymmärtämään! — Kysy aina niin että oppilas, jos hän on tarkka, saattaa kysymykselle antaa oikean vastauksen. — Pysy kysellessä aina elähdyttävänä, innostuttavana! — Pidä ajatuksesi hyvin koossa ja päämäärä tarkoin silmällä. — Pidä kysymyksesi tarkassa yhteydessä keskenänsä! — Liitä vastaukseen aina senlainen kysymys, joka vie likemmäksi asian perille pääsemistä! — Ole aina maltillinen ja tyyni!

4) Opetusmuotojen yhdistys.

Alkavassa opetuksessa ei kuitenkaan voi yhtä tahi toista opetusmuotoa yksinään käyttää, vaan ovat ne sekä oppilaisen kyvyn että aineen laadun mukaan vaihdellen ja tarpeellisessa yhteydessä käytettävät. — Esim. Jos opettaja kertomalla esittää oppiainetta, on hänen se aina kysymysten avulla tehtävä oppilaille käsitettäväksi. Tästä opetusmuotojen yhteydestä syntyy n. s. yleinen — eli alkeellinen opetusmuoto. Tästä

kunkin opetusmuodon käyttämisen menestys, samoin kun koko opetustoimi yleensä, riippuu siitä miten opettaja voi pitää oppilaisiansa tarkkaavaisina, sillä tarkkaavaisuus on kaiken oppimisen ensimmäinen ehto. Voidaksesi tarkkuutta ylläpitää koulussasi, noudata seuraavia ohjeita:

a) Asettaudu kouluhuoneessa semmoiselle paikalle, josta voit nähdä kaikki oppilaat ja josta ne voivat sinut nähdä.

b) Tee opetuksesi viehättäväksi, osottaen siihen omaakin mieltymystäsi; eläkö koskaan viivy kauemmin yhdessä asiassa kun sen käsittäminen vaatii.

c) Vaihda opetustunnilla, tarpeen mukaan opetusmuotoa ja käytä usein havaantokeinoja.

Muist. Jesus on käyttänyt opettaissaan kaikkia edellämämainittuja y. m. opetusmuotoja ja opettaviensa käsityskannan mukaan yhdistänyt niitä verrattomalla taidolla yleiseksi opetusmuodoksi. Esittelevää muotoa on Hän käyttänyt vuorisaarnassaan ja Johanneksen evankeliumin puheissa. Kyselevää muotoa on Hän myöskin käyttänyt. Niinpä esim. Hän kysyi farisealaisilta: »Mitä teille näkyy Kristuksesta?» »Kenenkä poika Hän on?» »Kuinka siis David kutsuu hengessä Hänen Herraksi?» Enimmiten on Hän kuitenkin käyttänyt vaihtelevaa opetusmuotoa.



Opetuslaatu y. m.

Opetuksen edellyttämiä toimia.

»Opetuslaatu on opetuksen menettelytavan korkein kohta eli ydin. Opetuksen meno ja muoto koskevat enemmän sen ulkonaista puolta, aineen valmistamista oppilaalle, tehden sen vastaanottoa mahdolliseksi, vaan jotta se myöskin tulisi todelliseksi, on siihen vielä tarpeellinen senlainen opettajan sisällinen vaikutus, joka valmistaa oppilasta aineelle, saattain häntä halulla ja itsetoimivasti ainetta oppimaan. Opetuksen välttämätön ehto on tarkkaavaisuus. Mutta se ei synny ilman viehätystä eli osanottoa asiaan ja viehätys taas edellyttää tarkkuudelle sopivaa mielialaa. Sitä opettajan henkistä tointa, jolla hän oppilaisissa herättää ja ylläpitää tarkkuudelle sopivaa mielialaa, oppimis halua ja myötävaikutusta opetustoimeen, sanomme opetuslaaduksi. Opetuslaatu riippuu enimmäkseen opettajan persoonallisuudesta ja luonteesta, mutta voi sen vähempi lahjainenkin harjoituksella saavuttaa». Hyvään opetuslaatuun kuuluu että opetus on niin selvää jotta oppilaat sen helposti ymmärtävät, niin elävää että se lisää niiden mieltymystä aineeseen ja niin harrasta että saattaa niitä itsetoimivasti ainetta oppimaan.

»Siihen katsoen miten opettajan puhuminen ulkonaisesti ilmoittaa hänen henkistä osanottoansa opetustoimeen yleensä, sanomme sitä *opetus-sävyksi*. —

Opetus-sävyn tulee olla puhdaskielinen ja selvä, sujuva, innokas ja viehättävä, ei teeskennelty, vaan luonnollinen, voimakas ja vakava. Sama sävy ei kuitenkaan sovi kaikkiin aineisiin. Esim. luvunlasku ja kieliopetus vaativat enemmän rotevaa, lyhyt lauseista ja tarkkasanaista, vaan uskonto enemmän herttaista ja tunnokasta opetus-sävyä. — Opetus-sävyssä ilmoittaikse selvemmin oikea *opetushenki*, joka herättää oppilaissa mieltymystä koulutyöhön, pitää heitä tarkkoina ja ahkerina ja on parhaana tukena opetuksen menestymiselle». — Kun opetuslaatu riippuu kokonaan opettajasta ja on hänen opettajakykynsä tulos, niin minlainen pitää olla

Lasten opettaja?

C. H. Zeller sanoo: »Opettajan täytyy selvästi ja perusteellisesti tietää, mitä opettaa, ja täytyy itse olla nähnyt ja kokenut, mitä todistaa, täytyy itse elävästi uskoa, mitä opettaa ja itse tehdä, mihin kehoittaa, itse välttää, mistä kieltää. — Hänellä täytyy olla paimenen sydän laumaansa kohtaan, ja paimenen rakkaudessa ja uskollisuudessa olla sen esikuvaksi kaikessa hyvässä ja totuudessa. Ainoasti senlaiset opettajat ovat kasvattavia opettajia. He vaeltavat totuudessa ja johdattavat lapsiansa vaelluksellansa totuuteen, eikä heillä olekaan suurempaa iloa kun se, että kuulevat heidän totuudessa vaeltavan». (8 Joh.: 4.)

»Kristus on kaikkein opettajain esikuva. Hänen opetuksensa on havaannollinen, viehättävä ja vakuuttava, todistuksensa järjelliset, vertauksensa suorastaan luonnosta otetut, sanansa täynnä elämää ja henkeä. Syvimmän viisauden lausui Hän yksinkertaisimmilla sanoilla, helposti ymmärrettävällä tavalla, ja esityksensä sovitti Hän aina kuulijainsa käsityskannan mukaan. Vastauksissa oli hän kärsivällinen ja nöyrä. Koko

elämänsä on täynnä rakkautta syntisiin ihmisiin. — Elämällään ja opillaan ilmestyy Hän täydellisenä opettaja kuvana, jonka seuraamiseen kaikki opettajat pyrkivät». —

»Tule sinä uskovaisten esikuvaksi puheessa, vaeluksessa, uskossa ja mielen puhtaudessa. (1 Tim. 4: 12.)

»Rakkaus lapsiin, vanhempiin ja Jumalaan on kaikessa kasvatus- ja opetus-toimessa sisimmästi vaikuttava voima. Rakkaus avaa lasten sydämet, vaan tyly, kova kohtelu sulkee ne». Ainoasti rakkaudella voi pahantapaisiakin ojentaa.

»Ainoastaan kun opettajassa vallitsee oikea rakkaus totuuteen ja oikeuteen, pyhä intoisuus maansa ja kansansa menestyksen ja kunnian sekä ihmiskunnan korkeimpain kysymyksien suhteen, saattaa hänen opetuksensakin saada oppilaat omatoimisuuteen totuuden, kauneuden ja hyvyyden palveluksessa».

Valmistus opettamiseen.

(A. Kelnerin mukaan.)

Löytyy opettajia, jotka vähääkään valmistamatta menevät päivä- ja vuosi-työhönsä ja sattumuksen nojassa työskentelevät, juurikuin heidän toimensa olisi jonkun käsityön vertainen. Vaan täytyy tunnustaa ettei voi löytyä mitään johteellista, täydellistä, havainnollista ja todellisesti hyödyllistä opetusta, ilman tarkkaa ja tunnollista valmistusta. Sillä ei kukaan voi antaa toiselle sitä, mitä hänellä itsellään ei ole. Tämä laiminlyöminen tulee joko hitaudesta tai todellisen kutsumus-rakkauden puutteesta, tai liiallisesta itseensä luottamisesta, kenties pöyhkeydestäkin, kun luulee valmistamattakin kyllin kykenevänsä lapsia opettamaan.

Opetukseen valmistautumisella on kahdenlainen suunta; sen tulee ensin ulottua aineeseen: »mitä?» ja opetustapaan: »kuinka?» — Opettajan on siis kunkin opetustunnin alussa itseltänsä kysyminen: onko se asia, jota hän aikoo saada oppilaisille selväksi ja ymmärrettäviksi, hänelle itselle täysin selvä, vastaako se koulun tarkoitusta ja ansaitseeko se ilmoittamista. Kun valmistus aineenkin suhteen on tarpeellinen, ja koska sen varmuudesta ja selkeydestä opetuksen menestys riippuu, niin vaatii opetustapa sitä enemmän valmistusta. Tässä on opettajan ottaminen vaari seuraavista kysymyksistä:

1) Missä suhteessa on se, jota nyt aion opettaa, ennen opitun ja vasta opittavan kanssa? Täyttävätkö ja perustavatko ne toinen toistansa, ja onko nykyopetuksen suhde edelliseen selvä itsellesi ja oppilaisillesi?

2) Millä sanoilla, esimerkeillä, vertauskuvilla ja havaantokeinoilla voi nykyisen opittavan lapsille selväksi saada?

3) Mitä harjoituksia tulee liittää opitun muistamiseksi ja vahvistamiseksi?

Opetuksen valmistautumiseen kuuluu myöskin

Koulurukous.

Kuten kaikki kristilliset toimet puheella ja työllä ovat tehtävät Herran Jesuksen nimeen Isän Jumalan kunniaksi (Kol. 3: 17), samoin koulu-työkin; sentähden on lasten opetus aina alettava ja päätettävä rukouksella ja veisuulla. Rukous pitää olla lyhyt ja harras, sekä tapahtua lapsille ymmärrettävillä sanoilla; pitkiä puheita eivät ne voi vielä tarkkuudella seurata. Yksityisen rukoilijan luonnollinen asema rukouksella on polvillaan oleminen, mutta kun lasten polvistuminen

ja siitä nouseminen usein synnyttää hartautta häiritsevää epäjärjestystä ja kolinaa, niin on soveliaampi että ne hiljaa seisovat rukoiltaessa, yhteen liitetyin käsin ja katsovat opettajaansa päin. Hyvä olisi jos voisit vapaasti rukoilla niin, että lapset hartaasti seuraavat muassa, mutta jos et sitä voi, niin käytä valmiita, Pyhäkouluja tahi kansakouluja varten valmistettuja, rukouskaavoja.

Rukouksen arvosta sanoo A. Kelner: »Mitä valo on silmälle, sitä on rukous ihmissydämelle, ja hurskaat miehet ovat oikeudella sitä sielun hengittämiseksi kutsuneet. Se on kunnan opettaja, joka ymmärtää opettaa lapset rukoilemaan, sillä hän saattaa heidät senkautta oikeastaan Jumalan yhteyteen, lähtö ja keskuspaikalle, johon meidän tulee yhäti kääntää, niinkuin kukkasen valoon».

»Myös kukkasen tulee kasvaa Jumalaa ihailien ja kunnioittaen, sen tulee nöyryydessä tuntea olevansa Hänen vallassaan, sen tulee tunnustaa Hänen rakkautensa armonsa vallitsemista ja tätä tuntemista on rukous seuraava niinkuin hedelmä kukoistusta. Mutta ken ei tiedä tätä tuntoa opetuksensa voimalla esiin tuoda, ken sitä vilhdoin itse ei ole voittanut, sen ei myöskään pitäisi olla nuorison opettajana».

»Oikea rukous on siellä, missä oikea opetus on, oikea opetus on siinä, jossa oikea sydän opettajan rinnassa sykkii; oikean opettajan sydän on täytetty rakkaudesta Jumalaa ja lapsia kohtaan».

Opetuksen menestys edellyttää vielä soveliaasta mielenlaatua oppilaisissa.

Mielenlaatu.

Niinkuin maamiehen on valmistettava peltonsa soveliaaksi siemenen kylvölle, samoin on opettajan

valmistettava oppilasten mieliä soveliaaksi opetukselle. Oikea opintomieli tarvitsee olla tyyni ja totinen; koko luokalla tulee opetusaikana olla yleinen hiljaisuus ja levollisuus. Elä siis koskaan ala opetusta ennen kuin olet saanut oppilaat semmoiseen mielen tilaan. Mutta siihen et voi niitä saada millään pakkokeinoilla, sillä pakollinen paikallaan istumisen vaatimus masentaa mielet yhtä sopimattomaksi opetukselle, kuin ylellinen iloisuus ja vallattomuuskin. Opetukselle soveliaan mielen koulussa voi saada ainoasti opettajan persoonallinen käytös ja kyky, hänen rakkautensa lapsiin ja opetettavaan aineeseen. »Hänen tulee osata hallita nuorison mieliä kuten Æolus muinoin hallitsi meren ja taivaan tuulia. Senlainen taito näyttää joskus olevan synnynnäinen, mutta sen voipi myöskin hankkimalla saavuttaa». (Z, Cleve). Koita siis ennen kaikkia hankkia itsellesi semmoinen taito; ja oikea opettajamieli, sillä senlainen mielentila kun opettajalla on, tarttuu aina opetettaviinkin. Ole siis itse aina tyyni ja totinen. Elä koskaan esiinny luokalle katkeramielisenä ja vihasen näköisenä. Vältä rajuja liikkeitä, vihasia nuhdesaarnoja ja uhkuksia, sillä ne katkeroittavat lasten mielet ja sulkevat niiden sydämet opetuksellesi. Milloin tarvitset nuhdella, tee se lyhyesti, tyyneellä mielellä ja rakkaudella. Vielä parempi jos paljas esiintymisesi, tahti vakava silmäyksesi voisi saada oppilaasi semmoiselle opintomielelle, kuin kulloinkin tahdot.



Eri aineiden opetusmenettely.

Uskonnon opetus.

Uskonnon opetus tarkoittaa uskonnollisen elämän herättämistä ja kehittämistä lapsissa, että se elämä, johon he kasteen kautta ovat istutetut virkistyisi ja edistyisi. Jo pikkukouluun tullessa on useimmilla lapsilla kodissa saatu jonkunlainen käsitys suhteestaan Jumalaan ja toisiin ihmisiin. Sille pohjalle on opettajan perustettava opetuksensa ja alotettava yksinkertaisilla kertomuksilla Raamatussa tavattavista henkilöistä ja tapauksista.

1) Kotivalmistus.

Ennen opetustunnin alkua, kun ensin olet rukoillut Jumalan siunausta työllesi, lue opetettavaksi aijottu Raamatun kertomus selvästi ulkomuistiisi ja mieti tarkasti mitä Jumalan henki siinä kertomuksessa, sen eritapahtumissa ja henkilöissä on meille opiksi, nuhteeksi, ojennukseksi ja kuritukseksi ilmoittanut ja miten se olisi opetettava, että lapset saisivat siitä ei ainoasti ulkonaista tietoa, vaan todellista ravintoa ja herätystä kuolemattomalle hengellensä. »Ennen kaikkea on syntintunnon ja armontunnon herättämistä silmällä pidettävä ja kirkastettava Kristuksen sovintotyötä, jossa nämät tuumat saavat tyydytyksensä».

2) Menettely luokalla.

a) Opetustunnin alussa, heti kun oppilaat on saatu olemaan hiljaa, tarkkaavaisina, on opittavaksi aijottu kertomus luettava ulkomuistista, havaannollisesti. Kertomisen pitää aina tapahtua harvaan, selvästi ja vakavasti, sekä tyyneellä ja hartaalla mielellä.

b) Kun olet kertonut kertomuksen eli osan siitä kerran, tahi kahdesti jos tarvis vaatii, on sen pääkohdat muutamilla kysymyksillä lasten mieliin johdettavat ja sitte koko kappale pienemmissä jaksoissa kerrottava ja oppilaisilla kerrotettava, muistiin säilytettäväksi. Jaksojen pituus on sovitettava oppilaisten käsityskannan mukaan, sekä siihen katsoen miten lauserakennus ja aineen sisältö vaativat. Kukin jakso on kysellen kehitettävä ja kysymykset alussa tehtävät niin helpoja, että lapset voivat kertomuksen sanoilla vastata. Edistyneempiä on ohjattava vastaamaan omilla sanoillaan. Kun kertomus on näin jaksottain ja kysellen läpikäyty, alkaa sen sisällön lyhyt keskustelu eli

c) Kertomuksen katselu. Raamatun kertomukset ovat Jumalan sanaa ja semmoisena jo itsestään vaikuttavat lasten sydämeen. Mutta tätä vaikutusta voidaan vielä lisätä siten, että opettaja keskustelee lasten kanssa sen sisällöstä ja yhdessä etsii siitä sitä totuutta, jonka Jumala siinä meille ilmoittaa uskon ja elämän ohjeeksi. Tässä keskustelussa tarvitsee usein lyhyviä selityksiäkin. Varsinkin ajan, paikan ja tilaisuuden selityksiä, s. o. milloin, missä ja mimmoisessa tilaisuudessa kerrottu asia on tapahtunut. Joskus tarvitsee myöskin selittää yksityistä sanaa, lausetta, vertausta, y. m. Mutta tämä pitää tapahtua pyhällä vakavuudella ja hartaudella, sillä Jumalan sanan edessä ovat opettajat ja oppilaiset oppivaisia. Sovitus elämään pitää tapahtua senlaisessa muodossa ettei se lasten mieliä masenna toivottomuuteen, vaan innostaa heitä yhä

enemmän totuutta etsimään ja löytämään. Sekä selitys että elämään sovitus pitää tapahtua lyhyesti, hyvin vähillä sanoilla, eikä siihen saa yhdistää mitään semmoista, jota ei kertomuksessa itsessään ole, sillä monet sivuasiat ja pitkät puheet enemmän vähentävät kun lisäävät Jumalan sanan vaikutusvoimaa. Ilm. kirj. 22: 18—19.

Kertomuksen katselu on lopetettava jollakin sopivalla Raamatun lauseella, joka on kuorossa lausuttava, harvaan ja sen sisältöä vastaavalla äänen korolla. Se on ikäänkuin oppilaisten yhteinen tunnustus niistä totuuksista, mitä ovat esillä olleesta kertomuksesta oppineet. Ulkoa opittavaksi on valittava semmoisia lauseita, »joissa on kätkeytyä kertomuksen hengellinen ydin».

Havaantokeinoina voit käyttää Raamatullisia kuvia, Palestinan ja muiden Itämaiden karttoja jos niitä vaan löytyy. Kuvia voit käyttää joko siten, että asetat ensin kuvan katseltavaksi ja huomautat sen pääkohtia oppilaisille ja sitte alat kertoa siinä kuvattua kertomusta, tahi niin, että ensin esittelet kertomuksen ja sitte vasta otat esille kuvan, johon viittaamalla voit kertoa tahi kerrotuttaa kappaleen pääkohdat uudestaan, niinkuin edellä on mainittu. Hyvin tärkeä on kertomuksessa mainittuin paikkain näyttäminen kartalla.

Halpahintasia ja hyvin sopivia karttoja pyhä- ja kiertokouluille on

1) *Kartta Bibliänhistoriaan*

Parhaiten lähteitten mukaan julkaissut

A. Steinmetz.

Helsingissä 1891. G. W. Edlund. Kustantaja.

Hinta 50 penniä.

Mainittu kartta, joka on lähes puolen metriä leveä ja neljä desimetriä korkea, on hyvin selvä ja sisältörikas. Paitsi t. v. Palestinan

karttaa Kristuksen ajalta, sisältää se kolme muuta karttaa, joissa on punasilla viivoilla merkitty Israelin palausmatka Egyptistä ja Jesuksen sekä Paavalin lähetysmatkat. Siinä löytyy myöskin Salomon ja Herodeksen temppelin, sekä Jerusalemin kaupungin pohjapiirroksiset, Todistus majan y. m. pyhäin kalujen ja Jumalan palvelus-esineiden kuvat. Siis hyvin tärkeä havaanto-esine.

2) *Kansanvalistusseuran pieni kartasto.* Sen hinta pahvikansiin sidottuna on 1: 25.

Raamatullisista kuvastoista lienee sopivimpia Fr. Sandbergin ruotsalaiset kuvat. Kalliimpi hintaisia saksalaisia ovat: Th. Fliedner'in, Justus Naumann'in ja O. Livierin raamatulliset kuvat.



Äidinkielen opetus.

Alkeellisen äidinkielen opetuksen tarkoitus on saada lapsi oikein puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan sekä luettua ymmärtämään. Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi yhdistetään nykyään useimmissa alustavissa kouluissa puhe-, luku- ja kirjoitus-harjoitukset yhteen, samaksi alkeisopetukseksi. Seisovissa pikkukouluissa ja hyvinjärjestetyissä kiertokouluissa onkin semmoinen menettelytapa hyvin sopiva ja hyödyllinen käyttää, mutta pyhäkouluissa se tuskin lienee mahdollinen. Kun pyhäkoulun tarkoitus on kodissa aletun lukutaidon parantaminen, niin on sen alkaminen tavausharjoituksilla, jonka tähden havaanto-opetus ja kirjoitusluku, joiden opetusmenettelystä seuraavissa kappaleissa puhutaan, eivät kuulu sen tehtäviin.

Havaanto-opetus eli puheharjoitus.

Havaanto-opetus on kysymysten ja vastausten kautta tapahtuvaa keskustelua opettajan ja oppilaiden välillä jostakin esineestä tahi asiasta. Sen tarkoitus on havaantokyvyn ja puhetaidon kehittäminen. Havaanto-opetuksessa voit menetellä siten, että asetat oppilaiden nähtäväksi opittavaksi aijotun esineen. Sitte johdat kysymyksillä niitä tarkkaamaan esineen kaikkia osia ja määrittelemään sen muotoa, suuruutta, väriä, tarkoitusta hyötyä, y. m. s. sekä vertailemaan sitä muihin samanlaisiin esineihin. Oppilaiden huomio on

kiinnitettävä kysymyksessä oleviin kohtiin, niitä kartta-kepillä näyttämällä. Kysymykset ovat alussa tehtävät niin helppoja, että niihin voi paljaalla lauseella vastata, vaan sen mukaan kun oppilaiden tarkkuus ja puhekyky kehittyy, ovat tehtävät vaikeampia. Oppilaiden on lausuminen havaantonsa lyhyissä, selvissä vastauksissa, oikealla äänen korolla, ensin yksitellen, sitte kuorossa.

Siitä mitä kaikkea sopii havaanto-esineeksi ottaa ja miten sitä opettaissa on meneteltävä, saat tarkempia tietoja Seminaarin Lehtori J. Länkelän I:sen Luku-kirjan alkulauseesta.

Lukutaidon opetus.

Lukutaidon opetusmenettelyjä on monenlaisia ja saman tekevä lienee minkä menettelyn mukaan tarkoituspäätä saavutetaan. Kuitenkin on paras valita semmoinen, mikä helpoimmin perille vie. Uudemmissa opetustavoista on n. s. kirjoitusluku-menettely saanut enimmänsä kannatusta ja tullut alustavissa kouluissa melkein yleensä käytäntöön. Sen mukaan opetetaan oppilas yhtäaikaan lukemaan ja kirjoittamaan, jonka tähden se on lapsille hyvin miellyttävää, kun he pääsevät siinä jotakin itse toimittamaan. Tämän menettelyn mukaan on oppilaat ensin opetettava tuntemaan sanojen alkeet, äänet ja sitte äänien merkit, kirjaimet. Kirjoitusluku-menettelyyn kuuluu

1) Lukemisen valmistusharjoitukset.

Ennenkuin opetat lapsille kirjaimia, totuta heitä yksinkertaisissa lauseissa eroittelemaan sanat, sanoissa tavut ja niissä äänet. Lausu itse edeltä joku lause, esim. taulu on musta, ja kärke oppilaiden sama lausumaan. Lausu se uudestaan niin, että pysäytät äänesi

joka sanan välillä. Käske oppilaiden lausua samalla tavoin ja johda heitä sitte eroittelemaan sanoja, kysymällä: Mikä siinä lauseessa on esimäinen sana? Mikä toinen —? Mikä kolmas —? Kuinka monta sanaa yhteensä? j. n. e. Oppilaiden on lausuttava vastauksensa selvästi sekä yksitellen että kuorossa.

Kun lapset alkavat osata eroitella lauseita sanoihin, on alettava sanoja eroitella tavuihin, ensin kaksitavuisia, sitte moni-tavuisia. Lausu taas edeltä joku lyhyt-sanainen lause, esim. ovi on auki, ja anna oppilaiden se jaotella sanoihin edellä mainitulla tavalla. Lausu sitte ensimmäinen sana, ovi, kahdessa osassa niin, että pysäytät äänesi tavujen välillä ja käske oppilaiden samoin lausua yksitellen ja kuorossa o-vi. Sitte voit kysyä: Mikä siinä sanassa on ensimmäinen tavu? Mikä toinen —? ja antaa oppilaiden niitä uudelleen lausua. Johda samalla tavoin eroittelemaan moni-tavuisiakin sanoja.

Kun sanain jaottelu tavuihin alkaa sujua, eroittelaan tavuista äänet, ensin ääntiöt sitte kerakkeet. Äänien eroittelu on alussa vaikeampi kun sanoihin ja tavuihin erottelu; sentähden on ensin valittava sellaisia sanoja, joista niitä on helpoin eroitella. Ääntiön voi saada helpoimmin tavun alusta, kerakkeita tavun lopusta. Tässä seuraa näytteeksi kutakin eri ääntä varten yksi valittu sana, jossa otettavan äänen merkki on lihavalla: **apu**, **ovi**, **uni**, **äly**, **öljy**, **yö**, **eno**, **ilo**, **Emma**, **Onni**, **Urho**, **Elli**, **Osmo**, **Ahti**, **leppä**, **otso**, **oksa**, **viiva**, **jalka**, **ahdas**, **rengas**. Ääniä eroitellessa voit menetellä samoin kun tavuihin eroitellessakin. Lausu ensin sana, esim. apu ja anna oppilaiden se jaotella tavuihin. Sano sitte tavut a-pu, niin harvaan ja selvästi että oppilaat huomaavat niissä eri äänet ja kysy: Mitä ääniä on sen sanan ensi tavussa? Jos saat vastauksen — ääni: a, niin anna heidän ääntää sitä useampi kerta, sekä yksitellen että kuorossa ja johda samoin etsimään

muistakin sanoista a ääntä. Samalla tavoin eroittelemalla on etsittävä kaikki muutkin äänet, vaan ei useampaa kuin kaksi ääntä kerrallaan, sillä useampia eivät voi yhtämittaa kätkeä muistoonsa.

2) Kirjoituksen valmistusharjoitukset.

Ne toimitetaan kivikynällä ja taululla, yhtäaikaa lukemisen valmistusharjoitusten kanssa. Välttämättömiä opetusvälikappaleita on iso, musta taulu ja liitupala. Harjoitukset toimitetaan siten, että ensin opetat lapset kynää ja taulua oikein käyttämään ja säännöllisesti istumaan. Sitte piirrä isolle taululle pystysuoria = | viivoja ja annat oppilaiden piirtää samanlaisia omille tauluillensa. Totuta samalla tavoin piirtämään vaakasuoria = — ja vinosuoria = / \ viivoja. — Viivota sitte oppilaiden taulut samanlaiseksi kun kirjoitusvihot ja vedä isolle taululle samanlaiset viivat. Piirrä niiden välille ensin hivirusviiva alhaalta ylöspäin, sitte paksumpi varjoviiva ylhäältä alaspäin ja anna oppilaiden piirtää niitä omille tauluillensa, ensin hivirus- sitte varjoviivoja. Anna sitte harjoitella vielä tekemään seuraavia kirjainten alkeismuotoja: *l l l l* kutakin erikseen siksi kun niiden tekeminen alkaa sujua.

Muist. Oppilaiden tauluin viivottamisessa pääset vähemmällä vaivalla, jos rautapiirtimellä piirrä pysyväiset viivat taulujen pintaan.

3) Kirjoitusluku.

Äänen merkkiä eli kirjaimia opettaissa on alotettava helpoimmasta ja siitä vähin erin siirryttävä vaikeampaan. Siinä on paras seurata Seminaarin Lehtori J. Länkelän I:stä Lukukirjaa, tahi Tarkastaja K. Raition Lukukirjaa Lapsille, jotka molemmat ovat kirjoituslukumennettelylle tarkasti sovitetut. Niissä on esitetty

äänien merkit opetettavaksi seuraavassa järjestyksessä:

i, u, n, m, r, v, o, ö, e, a, ä, t, l, h, k, j, y, p, s, d, g.

Kaikista helpoimmin oppivat lapset tekemään *i* äänen merkin. Sitä tekemään opettaissa voit menetellä niin, että edellä neuvotulla tavalla annat oppilaiden eroitella tavuihin ja ääniin jonkun semmoisen sanan, missä *i* ääni tekee ensimmäisen tavun, esim. sana *isä*, ja sitte kysyt: Mikä on ensimmäinen ääni sen sanan ensi tavussa? sekä annat niiden lausua yksitellen ja kuorossa vastauksen — *i*. Sitte kirjoitat isolle taululle *i* äänen merkin, näyttäin samalla miten se tehdään ja annat oppilaiden kirjoittaa sitä omille tauluillensa, jotka ovat sitä ennen valmiiksi viivotetut. Kun lyhyt *i* kirjain alkaa syntyä, opeta sitte pitkän *ii* äänen merkkiä tekemään. Sen voit johtaa sanoista *hiili, hiiri* y. m. ja menetellä samoin kuin lyhyen *i* kirjaimenkin opettamisessa. Aivan samalla tavoin voit opettaa kaikkia muitakin kirjaimia tekemään. Ensin annat niiden lauseesta ja sanasta eroittelemalla etsiä merkittäväksi aijotun äänen ja ääntää sen, sekä yksitellen että kuorossa. Sitte kirjoitat sen merkin isolle taululle, näyttäin ja selittäin miten se on tehtävä ja annat oppilaiden sitä kirjoittaa tauluillensa. Ensin on aina opetettava tekemään lyhyen, sitte pitkän äänen merkki.

Samalla kun oppilaat tuntevat kaksi kirjainta *i* ja *u* on alettava tavausharjoitukset. Kirjoita niitä isolle taululle tavut *iu* ja *ui*, tavaa ne ensin itse näytteeksi, miten niiden äänet yhdistyvät tavuiksi ja anna sitten oppilaiden niitä tavata yksitellen ja kuorossa. — Aina kun uusi kirjain on opittu, yhdistetään se ennen opitun kanssa tavuiksi ja sanoiksi sekä tavataan yksitellen ja kuorossa.

Kun oppilaat tuntevat kirjoitus-kirjaimet ja osavat ne kirjoittaa, opetetaan heitä tuntemaan painokirjaimia, vertaamalla niitä kirjoitus-kirjaimiin. Jos koulussasi löytyy irtonaisia painokirjaimia, niin kirjoita isolle taululle joku kirjoitus-kirjain, aseta sen viereen samaa ääntä merkitsevä painokirjain ja johda oppilaat vertaamaan niitä toisiinsa. Pyyhi sitte pois kirjoitus-kirjain ja jätä painokirjain oppilaiden nähtäväksi. Opetä samoin kaikki muutkin painokirjaimet. — Kun oppilaat tuntevat jonkun painokirjaimen, ala heti niillä tavausharjoitukset, sillä tavoin kun seuraavassa kappaleessa esitellään.

Painokirjaimia opettamaan ruvetessa eroitetaan kirjoituksen opetus lukuopetuksesta, ja kumpaakin ainetta harjoitetaan siitä lähin eri tunnilla.

Painokirjainten lukumenettely löytyy Lehtori J. Länkelän I Lukukirjassa päällekirjoituksella:

II. Painokirjaimet.

ja Tarkastaja K. Raition Lukukirjassa Lapsille:

d) Pienet painokirjaimet.

Katso niistä lisää!

Lukutaidon opetus Pyhäkouluissa,

ja semmoisissa pikkukouluissa, missä havaanto-opetusta ja kirjoituslukua ei voi, tahi ei tarvitse opettaa.

1) Tavaaminen.

Heti kun lapset osaavat ääntää eri äänet ja tuntevat niiden merkit, kirjaimet, on alettava tavausharjoitukset. Siinä voit menetellä siten, että ensin tavaat itse näytteeksi miten tavatessa luetellaan toisiaan seuraavat äänet ja ne taas äännetään yhteen tavuiksi. Anna sitte oppilaiden tavata samalla tavalla sekä

yksitellen että kuorossa, mutta vaadi heitä äänet, tavut ja sanat selvästi lausumaan ja aina sanan ensi tavulle äänen korko panemaan. Kuoro- eli tahti-lukua on alussa enimmäen harjoitettavakin, sillä se yhdistää kaikki oppilaat yhtä aikaa työhön ja pitää ne tarkkavaisina, sekä pakottaa hitaat ja hätäiset lukemaan koh- tuullisen nopeasti.

2) Tavuittain luku.

Kun oppilaat alkavat harjaantua tavaamiseen, niin opeta heitä lukemaan tavuittain siten, että ääntävät koko tavun kerrallaan, ilman sen eri ääniä ääntämättä. Monitavuisissa sanoissa on tavujen välillä ääni pysäytettävä. Tavuittain lukemisesta on se etu, ettei se vie niin paljon aikaa kun tavaaminen ja sitä harjoittamalla on helppo siirtyä sanoittain lukemiseen. Samoin kun tavatessa on tavuittain lukemisessakin käytettävä usein kuorolukua.

3) Sanoittain luku.

Kun tavuittain luku alkaa sujua, niin johda heitä lukemaan sanoittain, ilman ääntänsä pysäyttämättä tavujen välillä. Sanat ovat alussa lausuttavat niin harvaan että oppilaat ehtivät tarkoin huomata, mitkä tavut niissä löytyivät ja lausua ne tavujen välillä ääntänsä katkaisematta; tahi lausua ensin sanan tavut erittäin ja sitte koko sana. Tätäkin harjoittaessa on usein tahti-lukua käytettävä. Sanoittain lukemisesta seuraa melkein itsestään lauseittain luku, eli

4) Sujuva luku.

Saadaksesi oppilaat sujuvasti lauseita lukemaan, opeta heitä ottamaan tarkka vaari välimerkeistä ja lue niille aina ensin itse lauseita malliksi, niin hyvästi kuin suinkin voit. Poista kaikki haitat, jotka puhdasta, sujuvaa sisälukua estävät. Varsinkin väärä, nuotin mukainen lukääni on poistettava »Lue niinkuin puhut», on

vanha ohje. Tavuittain ja sanoittain lukemista sopii vieläkin käyttää lukukappaletta ensi kerran läpikäydessä. Tahtilukua on myöskin käytettävä väliin, aina kun joku oppilas on yksin lukenut. Semmoinen vaihtelu pitää kaikki oppilaat tarkkaavaisina.

Vaikka tämä alustava lukutaidon opetus ensi sijassa tarkoittaa oppilaiden harjoittamista selvästi sisältä lukemaan, on sen samalla pidettävä huoli siitäkin, että he ymmärtävät mitä lukevat. Tätä saavuttaaksesi voit menetellä siten, että ensin vapaasti esittelet luettavaksi aijotun lukukappaleen sisällön ulkoa, tahi luet sen sisältä selvästi, tarkalla äänen korolla. Sitte luetat sen oppilailta jonkun kerran läpi ja johdat niitä kysymyksillä sitä kertomaan ja sisältöä ymmärtämään. Helppotajuisia kappaleita voi edeltä valmistamattakin ottaa luettavaksi. — Mikä sana eli asia tarvitsee selittämistä, selitä se hyvin lyhyesti muutamalla sanalla. Sitte vasta voivat he lukukappaletta niin lukea, että luettunsa ymmärtävät. Lukukappaletta harjoitellessa on viivytävä ainoasti niin kauan, että oppilaat osaavat sen hyvästi sisältä lukea ja ymmärtävät siinä esitetyn asian. Kauemmin viipymisestä ei ole mitään hyötyä, sillä lapset oppivat sen lukemaan ulkoa, eivätkä pysy enää tarkkaavaisina.

Jos käytät havaanto-opetusta koulussasi, niin ota, niin paljon kun mahdollista on, lukukappaleessa löytyvä asia havaanto-esineeksi, ennenkuin sitä lukemaan ryhdyt. Siten tulee havaanto-opetus samalla edistämään lukemisen opetusta.



Kirjoituksen opetus.

Kirjoituksen alku-opetus-menettely on jo lyhyesti esitetty kirjoitusluvun opetuksesta puhuttaissa, eikä siis tässä tarvinne sitä enää toistamiseen kertoa; sillä sitä voit opettaa jotenkin samalla tavoin vaikka ei lukemisen opetus olisikaan siihen yhdistetty.

Kun pienet ja isot kirjaimet ovat, ennen sanotulla tavalla, kivikynällä ja taululla kaikki erikseen harjoitetut ja sanoiksi yhdistetyt, on alettava kirjoittaa vihkoihin. Siinä voit menetellä niin, että ensin totutat oppilaat istumaan oikeassa asennossa ja oikein pitämään kynää kädessään, sekä tarkoituksen mukaisesti käsittelemään muita kirjoitus-kapineitansa. Kirjoita sitte isolle taululle säännöllisiä, oikein malliksi kelpaavia kirjaimia, näyttäin ja selittäin miten ne tehdään; mistä aletaan ja mihin lopetetaan, sekä miten ne toisiinsa yhdistetään ja anna oppilasten niitä jälitellä vihkoihinsa. Kutakin kirjainta on niin kauan erikseen harjoitettava, että sen tekeminen alkaa sujua, sitte vasta otettava toinen. Aina kun uusi kirjain on harjoitettu, yhdistetään se ennen opittuin kirjainten kanssa sanoiksi ja kirjoitetaan vihkoihin. Sanoja ja lauseita kirjoittaissa on oppilasten aina tavaaminen. Samoin kuin kivitauluille, käy vihkoihin harjoituskin helpommasta vaikeampaan. Edellämainituissa J. Länkelän ja K. Raition Lukukirjoissa on esitetty pienet kirjaimet seuraavassa järjestyksessä:

i, u, n, m, r, v, o, ö, e, a, ä, t, l, h, k, j, y, p, f, s, d, g

ja suuret kirjaimet:

O, Ö, U, Y, A, Ä, N, M, I,
S, L, T, P, R, K, V, J, H, E

Vihkoihin harjoittellessa on pidettävä, niin paljon kuin mahdollista, vaari siitä, että kirjoitus tulee niin yksinkertaista ettei kirjaimissa ole mitään koristuksia, eikä liikoja lisäyksiä, ja niin säännöllistä että kaikki sanat ovat toisistaan vähän erillään, kaikki kirjaimet sanassa yhtäkaukana toisistaan ja yhtä paljon kallellaan; kaikki lyhyet kirjaimet yhtäkorkeita, samoin myöskin pitkät, joiden tulee olla vähän yli kaksi kertaa niin korkeita, kuin lyhyet. Ylhäältä alaspäin vedettävä varjoviiva pitää olla vähintäänkin kaksi kertaa niin paksu kun alhaalta ylöspäin vedettävä hivusviiva.

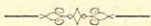
Samoin kuin lukemista, voi kirjoitustakin harjoittaa väliin tahdissa. Heti kun oppilaat ovat saaneet oikean käsityksen kirjoitettavasta kirjaimesta tahi sanasta ja tottuneet sitä jotenkin kirjoittamaan, voit käyttää tahtikirjoitusta. Se käy siten että joka oppilas harjoittaa samaa kirjainta yht'aikaa ja lukee hiljalleen tahtia, sanoen kynän ylöspäin kulkeissa: yks, ja alaspäin kulkeissa: kaks; tahi: ylös, alas, aina sen mukaan mihin suuntaan kynä kulkee. Harjoituksen alussa voit aina itse ensin lukea tahtia, vaan heti kun oppilaat tottuvat sitä noudattamaan, anna heidän itsensä lukea, mutta vaadi heitä sävyisästi ääntänsä käyttämään, ettei epäjärjestyä synny.

Tahtikirjoitus on senvuoksi hyvin tärkeä, että se tekee mahdolliseksi yhtämukaisesti harjoittaa koko luokkaa ja siten poistaa toisen hitautta ja hillitä toisen hätiköimistä. Tahdin nopeus on sovitettava oppilasten

kyvyn mukaan, alussa hitaammin, sitte nopeammin sen mukaan kun kykynsä varttuvat.

Vaikka kirjoituksen alkuopetuksen päätarkoitus on kirjoitus-jäsenten tarkoituksen mukainen harjoitus, on kuitenkin alusta alkain pidettävä huoli siitä, että oppilaat tottuvat sanoja ja lauseita oikein kirjoittamaan sekä välimerkkiä oikein käyttämään. Tätä saavuttaaksesi, voit menetellä niin, että kirjoitat isolle taululle lyhyen lauseen, annat oppilasten sitä lausua ja jaotella osiinsa, sekä tavata sen kuorossa ja sitte kirjoittaa vihkoihinsa. Edistyneemmille voit ottaa yhdistettyjäkin lauseita samalla tavalla harjoitettavaksi ja johtaa heitä kysymyksillä käsittämään, mitä välimerkkiä on pantava sen lauseen keskelle ja mitä loppuun.

Jos koulussasi on useampia osastoja, niin voit, sillä aikaa kun alkavia opetat, antaa edistyneimpäin kirjoittaa muistista Raamatun lauseita, virren värssyjä, sananlaskuja y. m. ja koittaa niihin panna oikeat välimerkit. Heikoimpain on annettava kirjoittaa kirjasta, silloin kun opettaja ei jouda niitä johtamaan. Kirjoitusvirheet ovat korjattavat tunnin lopussa, vaan milloin ei siihen opetustunnilla aikaa riitä, silloin voit ne korjata väliaikoina.



Laulun opetus.

Laulu on lapsen luonnollinen toimi. Sillä ilmaisee hän ensimmäiset tunteensa. Ihastuksella kuuntelee hän jo kehdoissa keinuttajansa lauluja ja säestää äänellään niiden säveliä, jo ennenkuin kielensä taipuu sanojakaan lausumaan. — Laulu kuuluu taiteesen. Sen sävel on kieli, jolla ilmaisemme tunteitamme. Yksinkertaisimmassakin säveleessä on oma kauneutensa ja viehättyksensä. Mutta ei se ole ainoasti paljas tunteen ilmaus, vaan myöskin ajatuksen ilmaus, sillä laulussa yhdistyy sana ja sävel, ajatus ja tunto; senpätähden sillä onkin niin valtava vaikutus, että yksin itkevät lapsetkin ilostuvat sitä kuullessaan. Siitä jo helposti huomaamme miten suuri siveellinen ja kauneellinen arvo lauluharjoituksella on jo pikkukouluissakin. — Mutta kun laullulla on niin sydämiä lumoava voima, on sen kanssa meneteltävä yhtä varovasti kuin terävän työkalunkin kanssa. Lapsille on opetettava ainoasti semmoisia lauluja, joiden sanat todella mieliä jalostuttavat, vaan vältettävä kaikkia semmoisia, jotka niiden uskonnollisia ja siveydellisiä tunteita jollakin tavoin himmentävät tahi vääriin suuntaan johtavat.

Alkeellinen laulun opetus tarkoittaa oppilaiden korvakuulon ja ääni-elimien harjoittamista niin, että he kykenevät yksinkertaisissa lauluissa tajuamaan sävelalkeita ja niiden yhdistyksiä, sekä niitä äänellään kauliisti esittämään. Tätä tarkoitusta saavuttaaksesi voit menetellä niin, että ensin opetat laulettavaksi valitun virren värssyn, eli laulun sanat oppilaille ulkoa ja johdat heitä muutamilla kysymyksillä niiden sisältöä

ymmärtämään, voidaksensa tarkemmin säveltä seurata, kun ei tarvitse kirjaan katsoa. Laula sitte näin muistiin opeteltu värssy ensin itse ja anna opilaiden harjoittaa sitä perästä laulamalla, siksi kun ovat säveleen oppineet. Lyhyt värssyisiä ja helpponuottisia lauluja harjoittellessa voi laulattaa värssyn alusta loppuun yhtä mittaa useampia kertoja, siksi kun voivat sen laulaa. Mutta jos laulu on pitkä värssyinen tahi muutoin vaikeampi oppia, niin on paras harjoittaa ainoasti yhden säkeen laulamista kerrallaan niin kauan, että se alkaa sujua, ja sitte ottaa aina seuraavan säkeen kerrallaan niinkauan että se alkaa sujua, ja sitte ottaa aina seuraavan säkeen samalla tavoin harjoitettavaksi ja ensin opittuun säkeiden kanssa yhteen laulettavaksi.

Kun oppilaat ovat jotenkin säveleen oppineet, on niiden annettava laulaa itsekseen, ilman edeltä laulamatta, vaan ainoasti silloin oijaistavat kun yrittävät ottamaan väärän äänen. — Ne oppilaat, joilla ei ole laulukorvaa, ovat kiellettävät laulamasta, etteivät väärillä äänillä häiritse toisten laulua. Huutolaulua ja karjumista ei ole sallittava. Vieno ja puhdas yksinäinen laulu on ajatuksen ja tunteen suoranaisin osoitus, siksi on sillä niin voimakas vaikutus niihin molempiin.

Jos koulussasi on tilaisuutta ja aikaa, niin opeta oppilaasi käsittämään nuottikirjoitusta. Ei siihen kovin paljon aikaa mene. — Kirjoita sitte laulutunnin alussa, tahi jo sitä ennen, isolle taululle eli paperille laulettavaksi otetun virren tahi laulun nuotit ja aseta ne kaikkein oppilasten nähtäväksi. Laulua harjoittaissa voit karttakepillä näyttää nuottimerkkiä ja samalla totuttaa oppilaita tahdissa niiden mukaan laulamaan. Siten käy laulunopetus nuottien avulla, havaannolliseksi ja viehättäväksi, kun oppilaat saavat siinä käyttää näköelimiä kuulon apuna. Nuottimerkeissä näkevät he silloin havaannollisesti kuvan opittavasta säveleestä, sen eri osista ja niiden keskinäisestä suhteesta.

Viittauksia luvunlaskun alkuopetukseen.

(E. Bonsdorffin mukaan.)

Luvunlasku on uskonnon ja äidinkielen jälkeen tärkein, oppilaan luonnonlahjoja ja hengenvoimia kehittävä oppiaine. Sen täydellisempi opetusmenettely ei kuitenkaan sovi näin pikku kirjaseen, eikä luultavasti ole monelle tämän lukijoista tarpeellinenkaan; sentähden liitän tähän vaan viittauksia näytteeksi mihin suuntaan opetuksen tulee käydä.

Kun lukujen käsitys alkuperäisesti syntyy ulkonnaisista havaannoista, tulee niiden opetuksenkin olla havaannollinen. Havaanto-keinoina sopii käyttää pieniä puukuuntioita (arpoja) tai helmitaulua. Laskujen selvittämiseksi voi myöskin suurelle taululle piirtää viivoja, pieniä ympyröitä, pisteitä y. m.

Luvut 1—10.

Luvut 1, 2...9 sanotaan perusluvuiksi, luku 10 on ensimmäinen kymmenluku. Koska kokonaisten lukujen lasku pääasiallisesti perustuu lukujen 1—10 keskinäisiin suhteisiin, tulee näistä luvuista kutakin erittäin tarkastella, etsien sen suhdetta kuhunkin toiseen lukuun 1, 2, 3,...

Luku yksi = 1.

Opettaja ottaa käteensä yhden arvan tai siirtää muista erilleen yhden helmen; oppilaat lausuvat: yksi arpa; yksi helmi.

Harjoituksia. Nosta yksi sormi, piirrä yksi viiva!

Montako nokkaa on linnulla?

Montako nenää on pojalla? Yhden merkki on 1.

Luku kaksi = 2.

Opettaja ottaa kumpaankin käteensä yhden arvan ja lähentää ne toisiinsa. Oppilaat lausuvat: yksi arpa, ynnä yksi arpa, on kaksi arpaa; kaksi kertaa yksi arpa on kaksi arpaa. Opettaja ottaa toisen arvan pois. Oppilaat lausuvat: kahdesta arvasta pois yksi arpa on yksi arpa. Kahdesta arvasta voi yhden arvan ottaa pois kaksi kertaa.

Harjoituksia. Nosta kaksi sormeaa; piirrä kaksi viivaa. Montako siipeä on linnulla?

Puussa istui yksi harakka ja yksi varis; montako lintua siis? j. n. e. Kahden merkki on 2.

Matti möi kaksi lintua ja sai 1 markan kumpasestakin. Paljonko sai hän yhteensä?

Merkki $+$ on ynnä, $-$ on pois ja \cdot on kerta.

Lausu harvaan yksi ynnä yksi, siitä pois yksi j. n. e., oppilaat laskevat sen mukaan. Eli kirjoita esimerkit suurelle taululle oppilasten laskettavaksi.

Luku kolme = 3.

Näytä havaannollisesti helmitaululla eli arpain johdolla että kaksi helmeä ynnä yksi helmi on kolme helmeä; kolmesta helmestä pois yksi helmi on kaksi helmeä j. n. e.

Luvun kolmen merkki on 3 ja sen alkumarjoitukset ovat:

$$2 + 1 = 3; 3 - 1 = 2.$$

$$1 + 2 = 3; 3 - 2 = 1.$$

Harjoituksia. Kuka on kolmas oppilas toisessa rivissä? Montako ruutua on akkunan toisessa puoliskossa?

Puussa istui 2 varpusta; siihen lensi vielä peippo. Montako lintua siinä sitte oli?

Matti osti marjoja 2 markalla ja möi ne 3 markalla. Paljonko hän voitti?

$$\begin{aligned} \text{Pikalaskua. } & 3 - 1 + 1 - 3 \cdot 1 + 2 = ? \\ & 2 + 1 - 1 \cdot 2 + 1 = ? \end{aligned}$$

Johtauslaskua. Mihin lukuun 2 lisättynä tekee 3? Minkä luvun kolmanteen osaan on 2 pantava, että saisi 3?

Luku neljä = 4.

Havaanto-opetus niinkuin luvuilla 2 ja 3. Alkuharjoitukset ovat:

$$\begin{aligned} 4 \cdot 1 &= 4; 4 : 1 = 4; 4/4 = 1. \\ 3 \times 1 &= 4; 4 - 1 = 3; 4 : 3 = 1 \text{ ja jää } 1. \\ 2 + 2 &= 4; 2 \cdot 2 = 4; 4 - 2 = 2; 4 : 2 = 2; 4/2 = 2. \\ 1 + 3 &= 4; 4 - 3 = 1; 1 \cdot 4 = 4; 4 : 4 = 1. \end{aligned}$$

Merkitys $4 : 1 = 4$ on, että neljästä taitaa ottaa yhden neljä kertaa, eli neljä sisältää yhden neljä kertaa. Taas $4/2$ on luettava »puoli neljästä». Samoin on $4/4$ »neljäs osa neljästä»,

Harjoituksia. Millä eläimellä on neljä jalkaa?

Miehellä oli 3 punasta ja 1 musta lehmä; montako lehmää yhteensä?

Tytöllä oli 4 omenaa; hän söi 2 ja loput antoi veljelleen; montako omenaa veli sai?

$$\begin{aligned} \text{Pikalaskua. } & 2 + 1 + 1 - 2 \cdot 2 + 4/2 = ? \quad 2 \cdot 2 - \\ & - 3 \cdot 1 + 2 + 4/4 : 2 = ? \end{aligned}$$

Johtauslaskua. Mikä luku on lisättävä 2:een, että saisi 1 enemmän kuin 3?

Miten voi 4 penniä jakaa 2:een osaan niin että toinen on 3 kertaa niin suuri kun toinen?

Seuraavat luvut 5, 6, 7, 8, 9, 10 opetetaan ja harjoitetaan aivan samoin kuin edellisetkin luvut. Esimerkiksi esitellään tässä ainoasti luku 10.

Luku kymmenen = 10.

Merkitystavalleen kymmenen eroaa perusluvuista. Jos penniä on 10 voi ne muuttaa yhdeksi kymmen-

penniksi; kymmenen helmeä helmitaulussa tekee yhden helmirivin. Yhtä 10:n penniä tahi yhtä helmiriviä ei saada merkitä 1:llä, sillä se merkitsee yhden pennin tahi yhden helmen. Se merkitään sillä tavalla että 1 pannaan merkki 0; kymmenen merkki on siis 10.

Alkuharjoitukset ovat:

$$1 \cdot 1 = 10; 10 : 1 = 10; 10/10 = 1.$$

$$9 \div 1 = 10; 10 - 1 = 9; 10 : 9 = 1 \text{ ja jää } 1.$$

$$8 \div 2 = 10; 10 - 2 = 8; 10 : 8 = 1 \text{ ja jää } 2.$$

$$7 \div 3 = 10; 10 - 3 = 7; 10 : 7 = 1 \text{ ja jää } 3.$$

$$6 \div 4 = 10; 10 - 4 = 6; 10 : 6 = 1 \text{ ja jää } 4.$$

$$5 \div 5 = 10; 2 \cdot 5 = 10; 10 - 5 = 5; 10 : 5 = 2; 10/2 = 5.$$

$$4 \div 6 = 10; 10 - 6 = 4; 10 : 4 = 2 \text{ ja jää } 2.$$

$$3 \div 7 = 10; 10 - 7 = 3; 10 : 3 = 3 \text{ ja jää } 1.$$

$$2 \div 8 = 10; 10 - 8 = 2; 5 \cdot 2 = 10; 10 : 2 = 5; 10/5 = 2.$$

$$1 \div 9 = 10; 10 - 9 = 1.$$

Harjoituksia. Puussa istui 8 varpusta ja 2 peippoja; montako lintua yhteensä?

Matti on 10 vuoden vanha, Mikko on 3 vuotta nuorempi, vanhako on Mikko?

$$4 \cdot 2 - 2 \cdot 3 \div 5 \div 3 = ? \quad 5 \cdot 2 - 9/3 - 6/2 \div 5 = ?$$

$$2 \cdot 4 - 6 \div 3 \div 4/2 \div 9/3 : 5 = ? \quad 10 - 8/4 - 6/2 - 4 \div 8 : 3 = ?$$

Erään luvun 5:s osa on 3 pienempi kuin 5; mikä on se luku?

Jos erääseen lukuun lisätään 5:des osa 10:stä ja summa otetaan 2 kertaa, saadaan 10; mikä on se luku?

Kerto- ja Jako-laskun alkeet.

Kertomataulu.

Muiden kokonaisten lukujen kertolaskun perustuksena on peruslukujen kertominen. Se tulee sentähden alussa tarkkaan harjoitettavaksi. Kun taas

lukujen jako perustautuu kertolaskulle, kuuluu kertomatauluun ei ainoasti peruslukujen kerto, vaan myöskin ne jako-harjoitukset, jotka seuraavat kertolaskua. Sentähden tässä alkuopetus-jaksossa esitetään esim. tulo, kun kerrotaan $2 \cdot 5$, kuten myöskin, montako kertaa $10 : 8$ ja paljonko on $10\frac{1}{2}$? — Jokainen perusluku on 2:sta alkain tulkittava erikseen. Havaantokeinona voi käyttää helmitaulua.

Luku 1.

(J. Högmanin mukaan.)

Opettaja siirtää 1 helmen ylimmällä rivillä erilleen. Kuinka monta helmeä tässä on? Samoin siirtää toisella rivillä 1 helmen edellisen alle. Montako helmeä nyt on? Montako kertaa 1 helmi? Opettaja osoittaa yksinäistä helmeä ylimmäisellä rivillä. Montako kertaa tässä on 1 helmi? Montako helmeä on 1 kerta yksi helmi? Paljonko on yksi kerta 1? Montako kertaa voidaan 1 helmi ottaa 1 helmestä? Montako kertaa sisältyy 1 yhteen?

Merkitään: $1 \cdot 1 = 1$; $1 : 1 = 1$.

Montako helmeä on 2 kertaa 1 helmi? Montako helmeä tulee osalle jos 2 helmeä jaetaan kahteen osaan? Monesko osa on 1 helmi 2 helmestä? Montako kertaa voidaan 1 helmi ottaa 2 helmestä? Paljonko on 2 kertaa 1? Montako kertaa sisältyy 1 kahteen?

$2 \cdot 1 = 2$; $\frac{2}{2} = 1$; $2 : 1 = 2$.

Siirtämällä seuraavalta riviltä 1 helmen edellisten alle opetetaan seuraavat alkuharjoitukset:

$$3 \cdot 1 = 3; \frac{3}{3} = 1; 3 : 1 = 3.$$

$$4 \cdot 1 = 4; \frac{4}{4} = 1; 4 : 1 = 4.$$

$$5 \cdot 1 = 5; \frac{5}{5} = 1; 5 : 1 = 5.$$

$$6 \cdot 1 = 6; \frac{6}{6} = 1; 6 : 1 = 6 \text{ j. n. e.}$$

Harjoituksia. Mies oli 9 päivää työssä ja sai 1 markan päivässä. Paljonko sai koko ajalta?

Miehellä oli 7 markkaa. Montako metriä kangasta hän sai sillä jos 1 metri maksoi 1 markan?

$$5 \cdot 1 + 3 - \frac{4}{4} + 6 + \frac{7}{7} = ? \quad 7 + \frac{3}{3} + 5 - \frac{8}{8} = ?$$

Luku 2.

(E. Bonsdorff'in mukaan.)

Luku 2 kerrotaan luvuilla 8—10. Alkuharjoitukset ovat:

$$8 \cdot 2 = 16; \quad 16 : 2 = 8; \quad \frac{16}{8} = 2.$$

$$9 : 2 = 18; \quad 18 : 2 = 9; \quad \frac{18}{9} = 2.$$

$$10 : 2 = 20; \quad 20 : 2 = 10; \quad \frac{20}{10} = 2.$$

Harjoituksia. Montako siipeä on 10 linnulla?

Antti oli 2 vuoden vanha, veljensä 7 kertaa niin vanha; vanhako oli veljensä?

Mies ansaitsi työstä 16 mk. Montako päivää oli hän työssä, kun sai päivältä 2 mk?

$$7 \cdot 2 - 3 \cdot 3 + 9 \cdot 2 - 5 \cdot 2 = ? \quad \frac{50}{5} + \frac{16}{8} - \frac{60}{6} + \frac{12}{2} + 57 = ?$$

Kun 7:s osa eräästä luvusta otetaan 5 kertaa, saadaan 6-osa 60:stä. Mikä on se luku?

Samalla tavoin voit harjoittaa kaikki perusluvut. Jos enemmän on tarvis opettaaksesi, niin hanki joku laskuoppi, josta saat lisää neuvoa.



Alenkoulut 3.

